

■ Postępowanie cywilne

Postępowanie rozpoznawcze przed sądami cywilnymi dzieli się na procesowe i nieprocesowe. Proces cywilny rozpoczyna się od wniesienia pozwu, czyli pisma z żądaniem rozstrzygnięcia przez sąd określonej sprawy. Występują tutaj strona powodowa (powód), która wnosi pozew, i strona pozwana (pozwany), do której kieruje się żądanie. Proces toczy się według ustalonych reguł, które określa się mianem procedury cywilnej. Postępowanie nieprocesowe zostaje zainicjowane przez złożenie do sądu wniosku. W tym

postępowaniu biorą udział wnioskodawca i osoby zainteresowane sprawą (nie ma strony powodowej i pozwanej).

Odmienny charakter ma **postępowanie cywilne egzekucyjne**. Z wnioskiem o jego wszczęcie może wystąpić wierzyciel, któremu sąd w postępowaniu rozpoznawczym przyznał określone prawo lub świadczenie (np. odszkodowanie). W postępowaniu egzekucyjnym w stosunku do dłużnika mogą zostać zastosowane środki przymusu. Egzekucję przeprowadzają sądy rejonowe lub działający przy nich komornicy.

Zasady postępowania cywilnego

Zasada	Opis
Prawa do sądu	Każdy ma prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia jego sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd w rozsądnym terminie.
Prawdy materialnej	Zawarta w art. 3 <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i> – uczestnicy postępowania cywilnego są obowiązani udzielić wyjaśnień dotyczących okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek, a także przedstawić dowody.
Równości stron	W trakcie postępowania przed sądami powszechnymi każda strona może korzystać z jednakowych środków obrony swoich interesów, np. pomocy obrońcy, apelacji. Ponadto rozstrzygnięcie sprawy co do istoty może nastąpić jedynie po wysłuchaniu drugiej strony, a przynajmniej po zaoferowaniu jej takiej możliwości.
Dyspozytywności	W sprawach cywilnych sąd nie wszczyna postępowania z urzędu, lecz z inicjatywy zainteresowanych podmiotów. Wyjątki od tej zasady dotyczą postępowań w sprawach rodzinnych.
Kontradyktoryjności (sporności)	Sąd rozstrzyga sprawę wyłącznie na podstawie dowodów zgromadzonych przez uczestników postępowania. Odstępstwa od tej zasady są możliwe w postępowaniach nieprocesowych, np. sąd ustala z urzędu skład i wartość majątku, który zostanie podzielony w związku z rozwodem.
Jawności	Należy ją rozumieć na dwa sposoby: jako wymóg jawności wewnętrznej, odnoszącej się do uczestników postępowania (oznacza to m.in. prawo do przeglądania akt), oraz jawności zewnętrznej w stosunku do osób postronnych (np. obecność publiczności). Wyjątkami od niej są sprawy rozwodowe.
Bezpośredniości	Sąd ma obowiązek bezpośrednio zapoznać się z żądaniami i twierdzeniami uczestników postępowania oraz dowodami. Wyjątkiem od tej reguły jest możliwość przesłuchania świadka przed sądem w miejscowości jego zamieszkania.
Ustności	Określa formę, w jakiej powinny być dokonywane czynności postępowania. Na rozprawie strony ustnie zgłaszają swoje wnioski oraz dowody i odnoszą się do żądań strony przeciwnej. W postępowaniach cywilnych ta zasada podlega znacznym ograniczeniom i ustępuje regule pisemności – większość czynności może zostać dokonana również w formie pisemnej, a niektóre, np. środki odwoławcze, wręcz tego wymagają.
Koncentracji materiału dowodowego	Ma przeciwdziałać przewlekłości postępowań (najlepiej jeśli rozstrzygnięcie następuje na pierwszym posiedzeniu sądu). Strona może przedstawiać dowody uzasadniające jej wnioski aż do zamknięcia rozprawy. Sąd pomija te, które zostają zgłoszone później, chyba że następuje to bez winy strony lub nie powoduje zwłoki w rozpoznawaniu sprawy.
Formalizmu procesowego	Zarówno samo postępowanie, jak i jego poszczególne czynności zostały określone pod względem formalnym w przepisach. Chroni to podmioty postępowania przed samowolą organów sądowych i jego innych uczestników. Zasada ta stanowi gwarancję wolności jednostek.